

KØNS- BEVIDSTHED I FOLKESKOLEN

– Cases og dilemmaer
fra den virkelige verden

Cases og dilemmaer fra den virkelige verden

I dette katalog præsenteres cases og dilemmaer, som lærerne i projektet har udarbejdet. Der er tale om dilemmaer, som lærerne selv har oplevet, og som er analyseret og beskrevet i mindre grupper. Casene er organiseret i fire temaer:

TEMA 1 **Skolekultur og klassekultur**

TEMA 2 **Trivsel og relationer**

TEMA 3 **Undervisning og fag**

TEMA 4 **Samarbejdspraksis**

Hver case indledes af en kort sammenfatning af den problemstilling, som casen adresserer og følges af refleksionsspørgsmål, som man med fordel kan arbejde med i mindre teams eller med hele lærerkollegiet. Formålet med casene er at få øje på køn og skabe dialog om køn i egen praksis og har til hensigt at skabe refleksion over, hvordan man i egen praksis vil forholde sig til en tilsvarende situation.

Til hver case kan man læse nærmere om de tolkninger og bevæggrunde, som lærerne i projektet har gjort i forbindelse med udarbejdelse af casen. Det kan kaste lys over casens dilemma og tydeliggør dens relevans i forhold til kønsbevidst praksis. Derudover kan man i lærervejledningen læse hvilke undersøgelsesspørgsmål, der har dannet afsæt for lærernes analyser af casene.

Tema #01

Skolekultur og klassekultur

Casene inden for dette tema peger på nogle af de udfordringer, man som lærer kan stå over for, når en klassekultur eller en skolekultur mere eller mindre bevidst bidrager til at fastholde særlige forståelser af køn eller kønsstereotyper.

Casene i dette tema er:

Case 1:
Grænseoverskridende adfærd eller drengestreger

Case 2:
Gruppetannelsen & pladser

Case 3:
"Køn før barn – pigerne får altid længere snor end drengene"

Case 4:
"Pigemøder, drengemøder – eller hvad?"

Case 5:
Den kønnede skolegård

Tema #02

Trivsel og relationer

Casene inden for dette tema peger på, hvordan forskellige former for trivselsarbejde kan stille læreren over for en række kønnede dilemmaer. Og hvordan metoder og tilgange til trivsels- og relationsarbejde, særligt gruppeinddeling efter biologisk køn, potentielt kan bidrage til at fastholde nogle elever i mistrivsel.

Casene i dette tema er:

Case 6:
Den kønsopdelte brevkasse

Case 7:
Kønsbaserede generaliseringer i trivselsarbejdet i en 6.klasse

Case 8:
"Er trivselsproblemer kun for piger?"

Case 9:
Kønsopdelt konflikthåndtering

Case 10:
"Det bliver en køn fødselsdag"

Tema #03

Undervisning og fag

Casene inden for dette tema peger på, hvordan fag, didaktiske tilgange og valg af materialer bidrager til at forme særlige forståelser af kønnede præferencer og forholdemåder. Og det peger på, hvordan fag og undervisning også kan bidrage til at fastholde elever i stereotype forestillinger om, hvad der er interessant og motiverende for enten piger og drenge.

Casene i dette tema er:

Case 11:
Køn og repræsentation i undervisningsmaterialer

Case 12:
"Dobbeltpoint for piger"

Case 13:
"Bare giv den gas, drenge"

Tema #04

Samarbejdspraksis

Casene inden for dette tema peger på, hvordan forskellige former for samarbejde kan udfordre lærerens kønsbevidste praksis. Temaet præsenterer dilemmaet fra forældresamarbejde, teamsamarbejde og samarbejde med skolens ledelse. I alle tilfælde peger casene på udfordringer i en kommunikativ praksis, hvor behovet for at kunne navigere mellem forskellige forståelser af køn tydeliggøres.

Casene i dette tema er:

Case 14:
"Drenge synes, litteratur er kedeligt!"

Case 15:
"Boys will be boys"

Case 16:
Forældre forventninger

Case 17:
Ledelsens ord – medarbejdernes dilemma

CASE 1

Grænseoverskridende adfærd eller drengestreger?

To drenge i 7. klasse driller hinanden. De løber rundt i klassen, og de andre elever er opmærksomme på deres drillende leg. Den ene af de to drenge stiller sig op på et bord i klassen. Den anden af de to drenge trækker bukserne ned på drengen, der står på bordet. Drengen står nu i underbukser foran hele klassen, og han bliver tydeligt vred og flov over situationen. Læreren orienterer efterfølgende eleven, som trak bukserne ned på sin klassekammerat, at den slags opførsel er enormt grænseoverskridende.

På lærerværelset fortæller klassens lærer om situationen. Vedkommende er i tvivl om, hvorvidt forældrene eller ledelse skal kontaktes og forhører sig derfor hos sine kollegaer. De andre lærere har forskellige holdninger til, hvordan de mener, at situationen skal håndteres. En mener, at det vil være en overreaktion at kontakte forældrene med begrundelsen: "Det er sådan noget, drenge gør i den alder. De prøver bare hinandens grænser af. Det er drengestreger. Det behøver man ikke at tage så alvorligt". En anden mener, at situationen havde været anderledes, hvis den pågældende elev havde gjort det ved en af klassens piger. En tredje mener, at det er enormt grænseoverskridende for alle involverede parter, og at både forældre og ledelse bør kontaktes.

Refleksionsspørgsmål

1

Hvordan mener I, at læreren bør reagere?

2

Er der forskel på, hvad man kan forvente af hhv. pigers og drenge adfærd?

3

Har I erfaret, at grænseoverskridende adfærd er blevet negligeret gennem kønsgeneraliserende sprog som f.eks. 'det er sådan, drenge gør'? Giv gerne eksempler.

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Casen problematiserer nogle af de udfordringer, man som lærer kan stå over for, når der i en skolekultur er en forståelse og opretholdelse af, at børns adfærd er betinget af deres køn – og at lærerens køn på samme måde bevirker en bestemt kønnet adfærd blandt eleverne. Casen er relevant, da en sådan forståelse potentielt bidrager til at reproducere stereotype forståelser af kønnet adfærd og derved fastlåser forskellige elever i forskellige kønnede roller. Relevansen består også i, at lærerens køn og forståelser af eget køn, kan komme til at spænde ben for blikket på de udviklingsmuligheder, som de forskellige elever besidder. For det tredje er casen relevant, idet den problematiserer betydningen af det sprog, som vi anvender om børn med forskellige køn. F.eks. når bestemte benævnelser af henholdsvis drenge og piger får karakter af at stigmatisere eller fastlåse, bliver sproget på den måde til et aktivt redskab til at fastholde og skabe problematiske betingelser for elevernes (og lærernes) måder at forstå kønnet mangfoldighed på.

CASE 2

Gruppedannelsen & pladser

I 6.A skal eleverne have nye pladser.

Lærerteamet oplever, at de nuværende bordgrupper ikke fungerer optimalt. Der er borde, hvor der er (for meget) snak og andre borde, hvor det er tydeligt, at visse elever ikke rigtig oplever at kunne komme til orde og ser både beklemte og utilpasse ud. Derfor beslutter lærerteamet at lave nye bordgrupper med blandede drenge- og pige grupper. Der tales ikke højt om, hvad formålet er, men det er underforstået, at pigerne skal være med til at skabe ro ved bordene.

Efter at lærerne har afprøvet de nye grupper, oplever de, at de forventninger, de havde til, at pigerne ville skabe ro ved bordene, ikke blev indfriet. Den forandring, som de håbede at skabe, er udeblevet.

Refleksionsspørgsmål

1

Hvilke udfordringer er der forbundet med at give pigerne ansvar for roen i klassen?

2

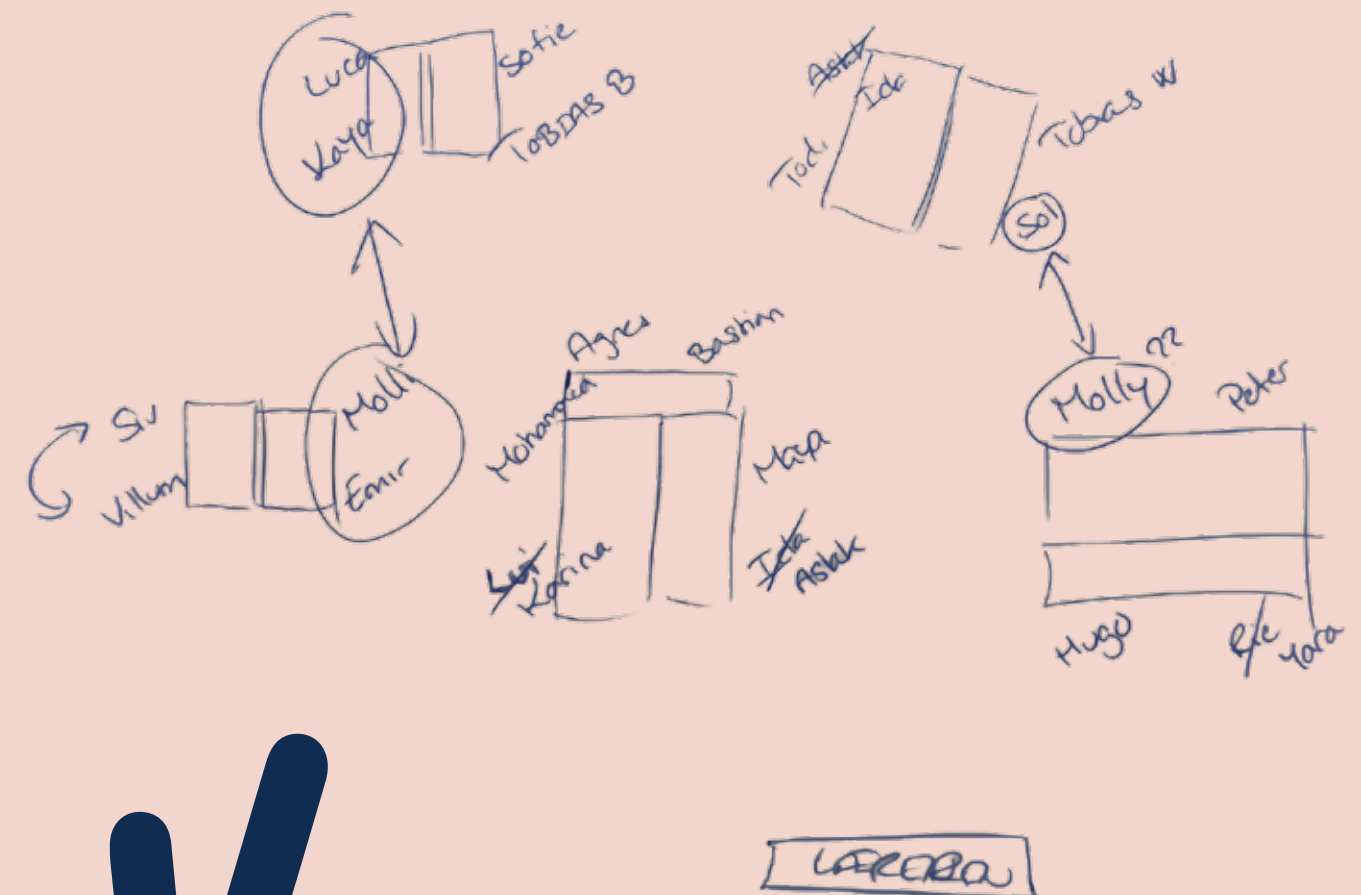
Hvad skal der til for at lave gode grupper?

3

Hvilken rolle spiller elevernes køn, når man laver pladser?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Ovenstående case sætter lys på de udfordringer gruppedannelsesprocesser kan have, når de er baseret på biologisk køn uden refleksion over, hvorfor det er meningsfuldt at danne grupperne på den måde. Det betyder med andre ord, at casen adresserer nogle af de udfordringer, som vi står over for, når vi tager udgangspunkt i forestillinger om og forventninger til børns kønnede adfærd, snarere end i vores viden om det enkelte barn. Hvis man danner grupper ud fra biologisk køn, kan man komme til at overse de kompetencer eleverne besidder. Casen er relevant, da gruppedannelse ud fra biologisk køn finder sted på alle klassetrin og i alle fag. Når vi er nysgerrige på gruppedannelser, udfordrer vi vores egen og elevernes forforståelse samt vores egne blinde vinkler for nye muligheder.

CASE 3

"Pigerne får altid længere snor end drengene"

En lærer har skrevet hjem til en elevs forældre, da læreren oplevede den pågældende elev som forstyrrende i undervisningen. Læreren har modtaget følgende respons på Aula:

Kære Emils dansklærer

Vi har nu talt med Emil om dansktimen. Emil fortæller, at han i dag har fået skæld ud, fordi du mener, at han og drengene forstyrrede. Dette genkender Emil dog ikke, når vi drøfter situationen med ham. Emil har derimod en oplevelse af, at pigerne altid får længere snor end drengene - og gerne må snakke, grine, osv. Er han helt forkert på den?

Mvh.

Emils forældre

onsdag, 14. jan. 2026 kl. 13.41

Beskeden har sat tanker i gang hos læreren, og hun har indset, at hun til tider gør forskel på drenge og piger. Det er ofte helt ubevidst.

Læreren vælger at tage beskeden med på et teammøde for at drøfte, hvordan aula-beskeden skal besvares. I teamet er nogle af de andre lærere enige i, at de nogle gange gør forskel på baggrund af køn. De diskuterer, om drenge generelt er mere forstyrrende, eller om det nærmere er situationsbestemt fremfor kønsbestemt.

Refleksionsspørgsmål

1

Kan det være relevant at generalisere om elevernes køn?

2

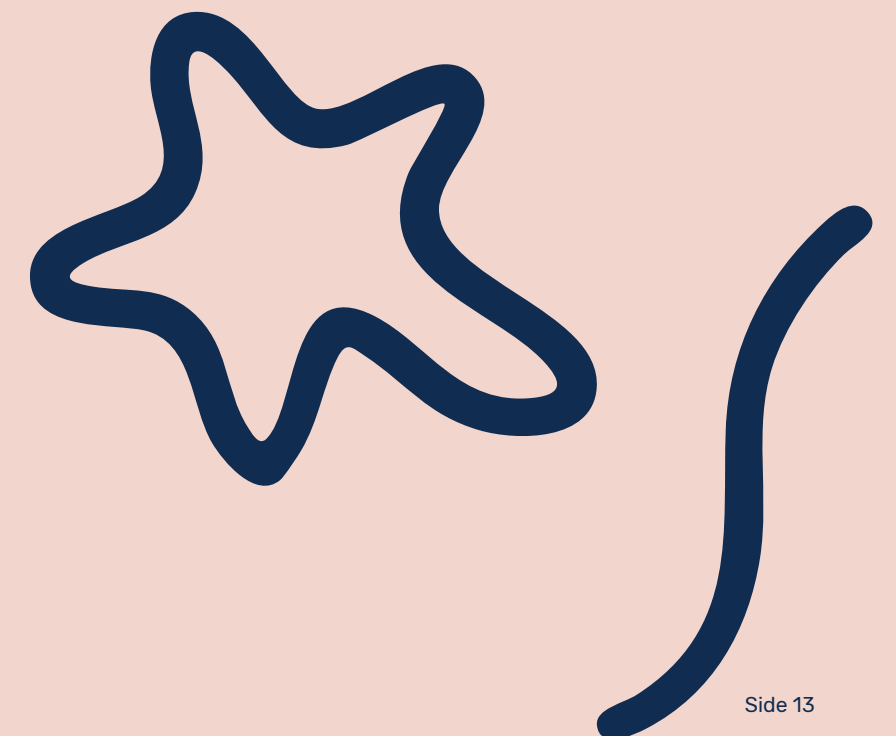
Hvordan vil man som lærer reagere, hvis dilemmaet vendes, og forældre til en pige oplever, at drenge gives længere snor?

3

Hvordan vil du som lærer respondere på forældrebeskeden? Skriv eventuelt et svar.

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Følgende case peger på en række dilemmaer, som en lærer eller et lærerteam kan stå over for. For det første lader det til, at der kan være forskellige opfattelser af, hvordan køn tillægges betydning afhængigt af, hvilke øjne der ser. For det andet kan det være dilemmafyldt, når kollegaer i et team har forskellige forståelser af køns betydning, hvilket kan føre til uenigheder om, hvor alvorligt en forældrehenvendelse skal tages. Casen belyser, hvordan stereotype opfattelser af køn får betydning for samarbejde og peger på en mulig betydning af Rosenthal-effekten; at det, vi forventer, ender med at blive 'virkelighed'.

CASE 4

Pigemøder, drengemøder – eller hvad?

Teamet omkring 2.A vil gerne holde et pigemøde med pigerne i klassen, da de oplever, at der er et behov for at tale om problematikker i deres legerelationer. Lærerne oplever, at der en del "pigefnidder" mellem nogle af pigerne, og at konflikterne spredt sig til hele pigegruppen. Formålet med mødet er at skabe en stærk pigegruppe i 2.A.

Refleksionsspørgsmål

1

Hvordan definerer I pigefnidder?

2

Hvilke fordele og ulemper er der ved at lave kønsopdelte klassemøder?

3

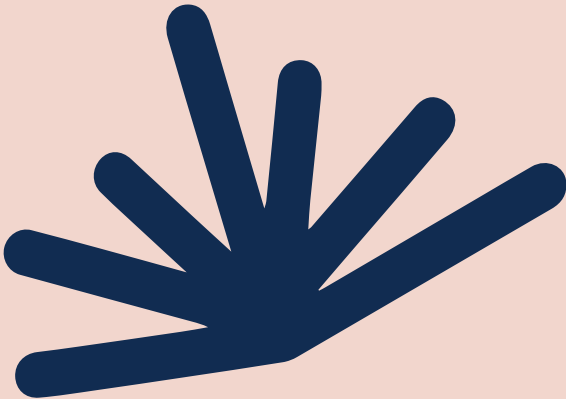
Hvad er argumenterne for at lave en stærk pigegruppe og ikke en stærk "klassegruppe"?

4

Hvordan skal man forholde sig til kønsopdelte klassemøder, hvis der i en klasse er elever, der ikke nødvendigvis identificerer sig som hhv. dreng eller pige?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Følgende case problematiserer det, vi kan kalde en automatiseret kønsforståelse, når der arbejdes med klassens trivsel og udvikling. Casens relevans består i den antagelse, at blot fordi en gruppe elever biologisk tilhører et bestemt køn, så vil eventuelle konflikter også bo i den kønnede gruppe. Casen kan således bidrage til at kaste lys på en kønsstereotyp automatik og adfærd i forbindelse med elevmøder og organiseringer vedr. konflikthåndtering. Ved at kønsopdele eleverne i forbindelse med klassemøder, kan der være en risiko for, at man reproducerer kønnede forventninger og bekræfter antagelser om at gøre køn på bestemte måder, f.eks. at drenge laver "drengegreger" og at piger bidrager til "pigefnidder".

CASE 5

Den kønnede skolegård

Klokken ringer ud til frikvarter og en gruppe drenge fra 5. årgang mødes på fodboldbanen midt i skolegården, hvor de spiller fodbold hele frikvarteret. Det foregår i højt tempo og med jævnlige udbrud og diskussioner. Der er f.eks. tilbagevendende diskussioner af, om en bold var ude, eller om der var hånd på bolden. Jonas er også med til at spille fodbold, men deltager ikke i diskussionerne om, hvorvidt det, der foregår, er fair. Han holder sig lidt i baggrunden og opholder sig for det meste omkring eget holds mål.

De andre elever fra årgangen går rundt i små grupper og hænger ud på bænke i skolegården. Et par af pigerne har taget en bold med, som de spiller op ad muren med. Der er også et par af eleverne fra årgangen, der går rundt for sig selv, og nogle har taget opstilling uden for fodboldbanen og ser på, mens de andre spiller.

Efter frikvarteret, tilbage i timen, tager det lidt tid for læreren at få ro på klassen, og hun spørger, hvad der foregår. En dreng rækker fortæller, at de har været ret uenige i fodboldkampen, og at de ikke synes, at det har været en fair kamp. Jonas tager mod til sig og siger, at han faktisk ikke synes, at fodbold er det fedeste, og han ikke rigtig ved, hvad han ellers skal lave. Et par af de andre drenge stemmer i og siger, at de faktisk har det på samme måde.

Refleksionsspørgsmål

1

Diskutér, hvorvidt situationen er genkendelig fra egen praksis, og om I har tilsvarende udfordringer på jeres skole.

2

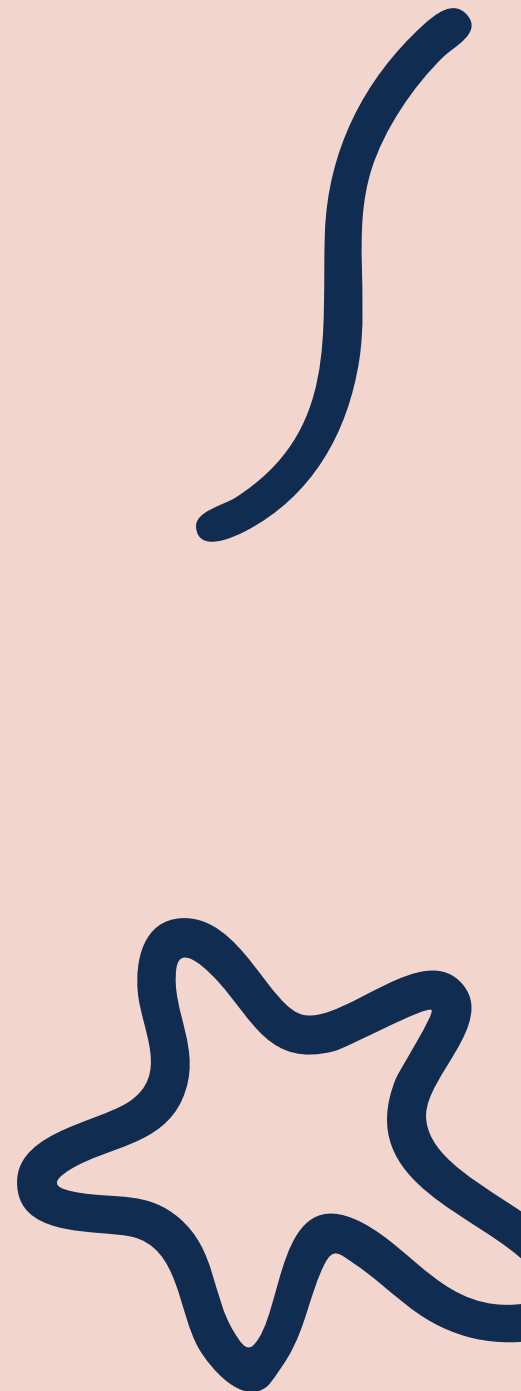
Hvad kan det gøre ved elevers selvopfattelse, at der er en forventning om, at drenge spiller fodbold i frikvartererne?

3

Hvordan havde du håndteret de tilbagemeldinger på frikvarteret, som eleverne kom med?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Denne case belyser de dilemmaer, der forbundet med fodbold i frikvarterne. Fodbold skaber glæde for mange elever, men fylder også meget og har både kønnede forventninger og er mange steder medskabende til et kønsopdelt frikvarter. Samtidigt kan fodbold medvirke til uhensigtsmæssige hierarkier og konflikter, som trækkes ind i klasselokalet. Desuden optager fodbold et stort areal i mange skolegårde og giver mindre plads til andre elevers udfoldelser og aktiviteter i skolegården og efterlader nogle elever som passive tilskuere. Casen er relevant fordi den sætter lys på noget, der meget kønned og foregår hver dag året rundt i skolernes frikvarterer. Ved at blive mere bevidste om alle de elever – uanset køn – der ikke har lyst til fodbold, kan vi få fokus på at skabe lige muligheder for aktivitet og glæde for alle elever i alle frikvarterer.

CASE 06

Den kønsopdelte brevkasse

En udskolingsklasse har besluttet, at den ville lave en 'spørg-om-alt-brevkasse', hvor de kan stille anonyme spørgsmål om alt mellem himmel og jord. Brevkassen fungerer godt, og klassen drøfter jævnligt i fællesskab spørgsmål om alt fra sex til skat.

Parallelklassen opdager en dag brevkassen og vil gerne have en tilsvarende kasse. Men denne klasse ønsker, at man kan stille "drengespørgsmål" på blåt papir og "pigespørgsmål" på rødt papir. Så kan drengene svare på drengespørgsmålene, mens pigerne laver noget andet – og omvendt.

Lærerteamet har drøftet kassen, og de er i tvivl: Skal de efterkomme elevernes ønske om at kønsopdele brevkassen, eller skal de insistere på en fælles brevkasse?

Refleksionsspørgsmål

1

Er man med til at reproducere stereotype kønsopfattelser, hvis elevernes ønske om en kønsopdelt brevkasse imødekommes?

2

Findes der dreng- og pigespørgsmål?

3

Hvordan inddrager vi eleverne i løsningen af dilemmaet, så de får lejlighed til at reflektere over deres egen kønsbevidsthed?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Den følgende case sætter fokus på det dilemma, der kan opstå, når elever har særlige forestillinger om, at visse emner på forhånd er køns-specifikke og dermed udfordrer både læreres muligheder for at arbejde dynamisk og udviklende ift. at udfordre kønsstereotyper. Casens problemstilling giver mulighed for, at lærere kan blive bevidste om egne kønsopfattelser. Samtidig lægger casen også op til at overveje at inddrage eleverne i løsningen af problemstillingen og dermed arbejde med elevernes kønsbevidsthed.

CASE 07

Kønsbaserede generaliseringer i trivselsarbejdet

I en 6. klasse oplever lærerne problemer med drenge-kulturen i klassen. Der er drenge, som gør brug af et sexistisk, racistisk og diskriminerende sprog.

Drengene er ofte i konflikt med især de kvindelige faglærere, hvilket har medført, at disse lærere ikke længere er trygge i klassen. Teamet taler i første omgang om, at de vil have en drengesnak i skolen, tale med drengenes forældre og etablere trivselsgrupper, hvor der er lige mange elever af hvert køn.

I løbet af lærerteamets refleksioner går det op for dem, at det i virkeligheden ikke er alle drenge, der udviser den problematiske adfærd, men ca. halvdelen af klassens drenge, og det er dem, lærerne lægger mærke til. Lærerne har oplevet, at der er flere af de "stille" drenge, der søger over i den 'diskriminerende' gruppe.

Refleksionsspørgsmål

1

Hvordan ville I kommunikere med forældrene om problemstillingen i casen?

2

Har I oplevet, hvad en drenge-kultur er?

3

Hvordan kan I arbejde med at skabe en sund klassekultur med normer for sprog og adfærd uden at gøre det til et problem baseret på køn?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Den følgende case problematiserer, hvordan en problematisk klassekultur bliver identificeret ud fra en biologisk kønsforståelse. Udfordringen er, at løsninger kommer til at fastholde en bestemt måde at gøre og være sit køn på. Der vil dermed være en risiko for, at der reproduceres en kønsstereotyp kultur, der fastholder og forstærker en særlig pige- og drengedadfærd.

CASE 08

Er trivselsproblemer kun for piger?

En skole har oprettet en trivselsgruppe for udvalgte piger i udskoling. Pigerne har det til fælles, at lærerne har vurderet, at de skal have styrket deres trivsel og have hjælp til at opbygge relationer.

Trivselsgruppen, som ledes af skolens AKT-konsulent, tager udgangspunkt i fælleslæste tekster om ensomhed, sundhed og trivsel, og gruppen taler om disse emner for at opbygge et fællesskab.

En gruppe lærere efterspørger et lignende tilbud til udvalgte drenge i udskoling, da de af såvel forældre som lærere opleves at være i mistrivsel.

Lederen af trivselsgruppen mener ikke, man kan lave det samme med drenge som med pigerne, og at et tilbud til drengene bør indeholde noget mere praktiskrettet. Der kommer derfor ikke noget tilbud til drengene.

Refleksionsspørgsmål

1

Hvilke overvejelser gør I jer i forhold til at opdele efter køn, når der arbejdes med trivsel og relationer?

2

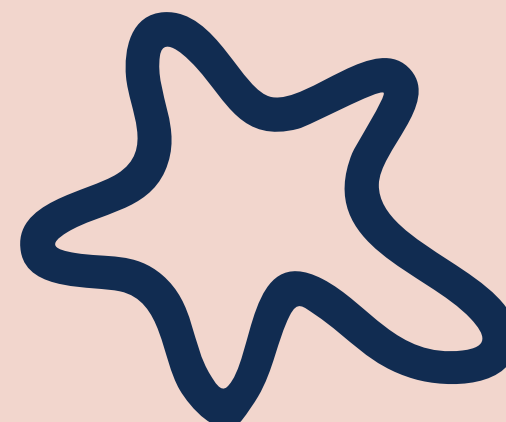
Hvilke udfordringer skabes, hvis trivsels- og relationsarbejde udelukkende sker ud fra elevers køn?

3

Hvordan kan man gå i dialog med kollegaer, der anvender kategoriseringer, som man selv finder problematiske?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

I den følgende case har man etableret en trivselsgruppe kun for piger. Det betyder med andre ord, at man forstår trivsel som knyttet til køn, og der er en risiko for, at man ser kønnets betydning som mere væsentligt end en række andre forhold. Når man ikke sætter spørgsmålstejn ved, hvorvidt nogle måder at arbejde på er mere velegnet til det ene køn end til det andet, er der en risiko for, at man ikke får øje på det, der er fælles, og man risikerer at udvikle en kønnet kassetænkning. En sådan konstruktion af kønsforskelle er en del af problematikken.

CASE 09

Kønsopdelt konflikthåndtering

Da 5.B's lærerteam undersøger klassens trivsel, opdager de, at der er et højt konfliktniveau og en hård tone blandt nogle af drengene. De opdager også, at langt de fleste af pigerne ikke oplever det samme.

Teamet beslutter at opdele klassen i drenge og piger for at lave et længere trivselsforløb. Pigerne skal have fokus på at booste deres selvtillid og deres mod, og drengene skal have fokus på den hårde tone, fællesskabet og konflikthåndtering.

Under forløbet stiller en dreng spørgsmål ved, hvorfor han skal være en del af drengeforløbet, når han aldrig er en del af den hårde tone eller konflikterne. Teamet forklarer eleven, at det er fordi, at han er en del af drengefællesskabet.

Refleksionsspørgsmål

1

Hvad betyder det for selvopfattelsen hos de drenge, der ikke er en del af den hårde tone og konfliktniveauet, at de bliver del af drengeforløbet?

2

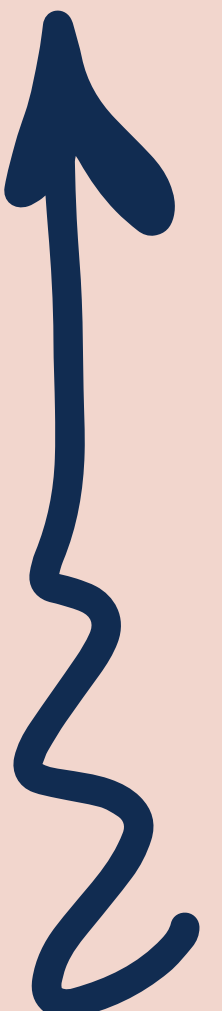
Hvordan kunne en meningsfuld opdeling se ud, hvis man bibeholder de to temaer, som teamet vil iværksætte?

3

Hvordan kan man arbejde med at ændre problematisk elevadfærd?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Den følgende case problematiserer, hvordan konflikthåndtering, der involverer hele drenge- eller pigegrupper, kan bidrage til, at man kommer til at reproducere en stereotyp fortælling af alle elever af samme køn. I dette tilfælde drengene. I casen her fastholdes drengene i en meget stereotyp fortælling om, hvad køn er. Casen problematiserer, at der er en risiko for, at man konkluderer lidt for hurtigt, når man ser på grupper i stedet for på de enkelte elever. Det bidrager potentielt til en stigmatisering af de elever, der ikke falder inden for de standardkategorierne, f.eks. drengen, som ikke føler sig som en del af drengefællesskabet, og slet ikke som en del af dem, der taler grimt

CASE 10

Bliver det en køn fødselsdag?

Der er forældremøde, hvor der bliver talt om fødselsdage. Læreren forklarer, at skolen opfordrer til at invitere enten alle drenge, alle piger eller hele klassen, så ingen føler sig udenfor. Hvis man vil invitere andre, skal det ske privat.

Læreren spørger, om der er nogle kommentarer, og Terkels far rejser forsigtigt hånden og siger: "Jeg er far til Terkel. Terkel leger mest med pigerne og er bedste ven med en Lulu. Jeg tror, at Terkel vil være rigtig ked af det, hvis ikke han må komme med til hendes fødselsdag." Der bliver stille i klassen, men så siger Monas mor, at selvfølgelig skal han da med til Lulus fødselsdag, når hun holder fødselsdag. Hun foreslår, at man kan invitere halvdelen af klassen, og så finder man bare selv ud af, hvem de 12 skal være. Flere forældre begynder nu at protestere, og Milos far siger: "Jeg vil godt nok være ked af, hvis man bare selv må vælge, hvilke 12 man vil invitere. Jeg er bange for, at Milo så slet ikke ville komme med." Den kommentar afføder endnu mere uro, og Bastians mor udbryder: "Det kan ikke passe, at alt omkring køn skal til debat nu om dage. Lad nu drenge være drenge og piger være piger. Jeg synes, lærerens forslag er fint!"

Ingen siger noget, og læreren foreslår, at de indtil videre holder fødselsdagene i klassen og så tager det op igen på næste forældremøde.

Refleksionsspørgsmål

1

Kunne læreren have forudset situationen og evt. foregrebet udviklingen? Og i så fald – hvad kunne hun have gjort for, at diskussionen ikke udviklede sig, som den gjorde?

2

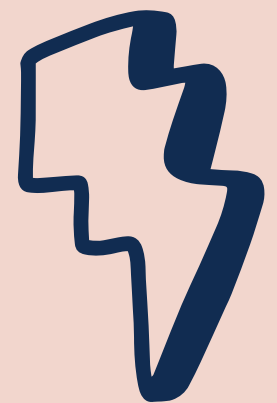
Hvilken betydning ville det have for diskussionen, hvis man forinden havde spurgt eleverne, hvordan de gerne vil holde fødselsdage?

3

Hvordan kunne skolens fødselsdagspolitik alternativt ændres, så alle inkluderes i fødselsdagsfejringen?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Denne case illustrerer de udfordringer, der kan opstå, når man laver kønsopdelte fællesskaber. Det sker ikke sjældent, at fællesskaber deles op ud fra netop køn, hvilket fører en række komplikationer og dilemmaer med sig. Børnefødselsdage fungerer godt til at sætte spot på dette dilemma, da det kendes fra de fleste skoleklasser.

CASE 11

Køn og repræsentation i undervisningsmaterialer

I 8. klasse skal eleverne læse en roman. Romanen indeholder mange kvaliteter, og eleverne finder den spændende og relevant. Bogen lægger op til temaerne: Hvad er meningen med livet? Hvordan skaber jeg mening i mit eget liv?

Gennem læsning af bogen dukker en del stereotypiske fremstillinger op. F.eks. er drengene i bogen meget grænseoverskridende, og en af drengene i bogen, der prøver at sige fra over for de andre, bliver tildelt et homofobisk øgenavn.

Læreren er godt klar over at bogen kan udgøre en udfordring, men er samtidig af den overbevisning, at den måske kan danne afsæt for reflekterende samtaler om hvad stereotyper er, hvilken betydning vores sprog har for vores selvforståelse, og hvordan bogens sprog, handling og tematikker kan tale ind i elevernes eget hverdagsliv.

Refleksionsspørgsmål

1

Hvilke didaktiske overvejelser ville du gøre dig, hvis du skulle undervise i den pågældende roman eller et undervisningsmiddel, der udgør samme type udfordring?

2

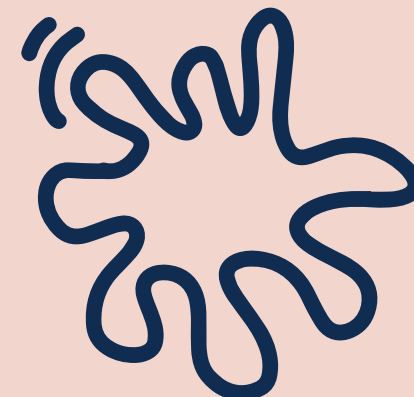
Kan og bør vi som lærere lede eller påvirke eleverne til at få øje på stereotyper, som de måske ikke selv har lagt mærke til?

3

Diskuter fordele og ulemper ved at tage udgangspunkt i et undervisningsmateriale, som fremstiller køn og andre sociale kategorier stereotyp og evt. med grænseoverskridende sprogbrug.

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

I den følgende case problematiseres materialers betydning for reproduktion af forventninger til køn. Dilemmaet består i, at vi alle bevidst eller ubevidst taler ind i konstruerede 'sandheder' om køn, hvilket potentielt kan begrænse elevernes muligheder for at udfolde sig som hele mennesker. Relevansen af casen består i behovet for at sikre bredere udfoldelsesmuligheder og livsvalg for alle, eksempelvis gennem forskellige repræsentationer i undervisningen. Casen taler ind i en forståelse, hvor vi forstår sprog og repræsentation som virkelighedsskabende. Casen taler også ind i den problemstilling, at der nogle gange er en risiko for at konstruere et ikkeeksisterende problem ved at sætte fokus på bestemte forhold.

CASE 12

Dobbelpoint for piger

9. årgang har idræt og skal spille basketball. Årgangen undervises af to idrætslærere samt en støttelærer. De to lærere går begge meget op i basketball, og den ene af dem træner et hold ved siden af arbejdet.

Lærerne har tidligere erfaret, at drengene ikke spiller til pigerne i løbet af basketballkampene.

På denne baggrund indfører de to lærere derfor en regel om, at pigerne får dobbelpoint, når de scorer. Denne regel gælder ikke i de øvrige aktiviteter i idræt eller i de øvrige fag.

Én af drengene går til støttelæreren og fortæller, at han ikke føler sig som en del af drengegruppen - heller ikke i idræt. Han oplever ikke drilleri eller mobning, men han oplever, at han ikke bliver valgt til eller bliver spillet til. Støttelæreren vurderer, at han ikke er den eneste dreng, der har denne oplevelse.

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Denne case sætter spot på idrætsundervisning, hvor forskelsbehandling på baggrund af køn problematiseres. Der sættes spørgsmålstegn ved, om man per automatik kommer til at forvente mindre af en gruppe elever alene ud fra deres køn i stedet for deres kompetencer. Casens relevans består i udfordringen med at didaktisere med udgangspunkt i køn - med den risiko at man ikke får øje på den enkelte elevs kompetencer. Desuden fokuserer casen på reproduktion af forventninger og antagelser om kønnede kompetencer og kønnede præferencer.

Refleksionsspørgsmål

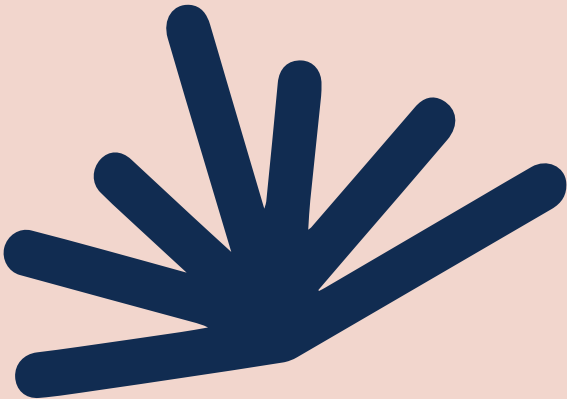
- 1

Hvad gør det ved selvopfattelsen hos hhv. pigerne og drengene at blive kategoriseret som god eller dårlig til basketball på baggrund af sit køn?
- 2

Hvilke konsekvenser kan differentieret pointgivning få for elever som drengen i casen?
- 3

Hvordan ville I som lærere have håndteret, at bolden ikke bliver spillet til pigerne?
- 4

Hvordan kan man sikre, at alle eleverne inkluderes i basketballkampen?

CASE 13

"Bare giv den gas, drenge"

To idrætslærere skal undervise 4. klasse i redskabsøvelser. Timen er bygget op over forskellige stationer. I timen siger lærer A til en af pigerne: "Det er ok, at du ikke kan det hele på alle stationer. Bare prøv". Pigen accepterer beskeden og går i gang ved sin station.

Henne ved en af de andre stationer, er lærer B standset op. Der står en mindre drengegruppe ved den pågældende station, og læreren ser nysgerrigt til, mens drengene småsnakker lidt om, hvordan de vil gå til øvelsen. Læreren siger efter lidt tid: "Kom nu! Tons nu igennem! Giv den hele armen!"

Undervejs i timen henvender Peter og Erik sig til lærer B og siger: "Jeg tør ikke springe" og lærer B siger, at han godt vil hjælpe dem, men at de i hvert fald skal prøve. Da timen er ved at være slut, og eleverne sidder i en rundkreds for at samle op på dagens indhold, siger et par af drengene, at de synes det var sjovt at prøve noget, som de ikke havde prøvet før. De andre elever siger ingenting.

Efter timen kommer Esmeralda, Ida og Alva op til lærer B, og spørger lidt undrende: "Hvorfor måtte vi egentlig ikke prøve det svære spring på tonsebanen?" Lærer B griner lidt og siger, at de skal skynde sig ud i bad.

Refleksionsspørgsmål

1

Overvej, om casen er særlig for faget idræt, eller om man kan opleve tilsvarende i andre fag. Og i så fald, hvordan ville det så have set ud.

2

Hvis det var dig, der var en af de to lærere, hvordan ville du så have forholdt dig til de henvendelser og spørgsmål, du fik?

3

Hvordan kan man som underviser blive mere opmærksom på egne blinde vinkler i forhold til værdier og kønnet sprogbrug – både for sig selv, i samarbejdet med kolleger, men også i forhold til eleverne?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

I denne case problematiseres, hvordan kønsopdelt idrætsundervisning og kønsstereotypet sprogbrug kan være med til at præge elevernes motivation for og udviklingspotentiale i idræt. Der sættes fokus på, hvordan man tager en professionel pædagogisk og didaktisk samtale med en kollega, når man blandt andet kan se, at undervisningen ikke lever op til folkeskolens formålsparagraf. Casens relevans knytter sig både til folkeskolens formålsparagraf, men også til hvordan man forventningsafstemmer med kollegaer om kønsopdeling og sprogbrug og evt. inddrager og svarer elever i en dialogisk og kommunikerende skolekultur.

CASE 14

Drenge synes, litteratur er kedeligt!

Mette er dansklærer i 8.C. Hun har haft dem siden starten af 7. klasse og oplever generelt eleverne som deltagende og dygtige i dansk. Men hun oplever, at når de arbejder med litteratur, stempler særligt de fagligt dygtige drenge ud af undervisningen. De kommer med udbrud som: "Hvad skal jeg bruge det til?", "Det er kedeligt" og "Det er kun for piger". De drenge, der gerne vil deltage, får at vide, at de er en "try-hard" og er efterhånden holdt op med at deltage. Mette er noget frustreret og ved ikke helt, hvordan hun skal håndtere det, så hun bringer det op på det kommende teammøde.

Hele teamet er til stede, og Bitten, klassens matematiklærer, har lavet en dagsorden. Da hun har gennemgået den, siger Mette, at der er noget, hun gerne vil vende med teamet, som ikke er på dagsordenen. De andre lærere i teamet afventer, og Mette forklarer kort sit problem og slutter af med at spørge, om de har oplevet noget lignende i deres timer. Der bliver trukket lidt på skuldrene, og én af lærerne i teamet siger, at han nogle gange oplever, at der er lukket ned for læring hos drengene, men at deres hjerner jo også er under ombygning, så han tager det ikke så alvorligt. Bitten spørger, om de kan gå videre med dagsordenen.

Refleksionsspørgsmål

1

Diskutér, hvad Mettes udfordringer består i: håndtering af af klassekulturen, mødet med kulturen i teamet eller noget helt tredje?

2

Hvad er Mettes handlemuligheder fremadrettet?

3

Hvordan ville I selv håndtere at blive mødt på lignende måde i teamet, når jeres udfordring knytter sig til elevers kønnede forholdemåder?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Casen problematiserer, hvordan en snæver kønsopfattelse og forståelser knyttet til grupperinger af køn kan indsnævre legitime måder for elever at agere på. Samtidig sætter casen fokus på samarbejdspraksis og dilemmaer ved pædagogiske uenighed blandt kollegaer.

Casen er relevant, da en snæver kønsopfattelse kan betyde, at nogle elever potentielt kan komme i klemme og have svært ved at finde et ståsted i klassefællesskabet. På den ene side er der de elever, der ikke kan komme til orde, fordi der er skabt en særlig stemning i rummet. På den anden side er der de drenge, der skaber den negative stemning, og som i et eller andet omfang må føle, at de er nødt til at være i opposition til litteraturarbejdet – måske for at fastholde deres position i klassefællesskabet.

I casen optræder en særligt fastlåst opfattelse af køn, hvor det for en gruppe af drengene er vigtigt at afvise indhold og materialer, der af dem opfattes som feminint, f.eks. det at læse. Der er tale om en snæver kønsopfattelse, hvor det i klassefællesskabet fremstår vigtigt at være dreng på en særlig måde. På den måde bliver det ikke kun et problem i forhold til at kunne gennemføre undervisningen. Det bliver også et problem, fordi man skal 'gøre' dreng på en bestemt måde.

CASE 15

“Boys will be boys”

En gruppe drenge på skolen udfordrer gentagne gange skolens rammer og regler i frikvartererne. De kommer ofte ind fra pausen, og noget er blevet ødelagt; et skab er smadret, en cykel er punkteret, en skraldespand væltet, der er tegnet på vægge med sprittusch. De kommer for sent til timerne, og de forlader skolens område. Flere lærere har både set det og rettet det i øjeblikket, men det ændrer ikke umiddelbart ved elevernes handlinger.

Klasselæreren er bekendt med det og har også selv haft fat i drengene adskillige gange. På baggrund af kollegaers henvendelser og egne erfaringer, beslutter klasselæreren sig for at kontakte forældrene til de pågældende drenge. Hun beskriver, hvad hun og hendes kollegaer har oplevet, og hvori hendes bekymring ligger. To af forældrene vender ikke tilbage på hendes besked, en forældre skriver tilbage, at han vil tage en snak med sin søn, mens to forældrepar samlet svarer læreren, at de ikke er bekymret – der er sikkert bare tale om drengestreger, og ‘boys will be boys’.

Refleksionsspørgsmål

1

Hvad ville du sige til en kollega, der fortalte om forældrenes tilbagemeldinger på denne problemstilling?

2

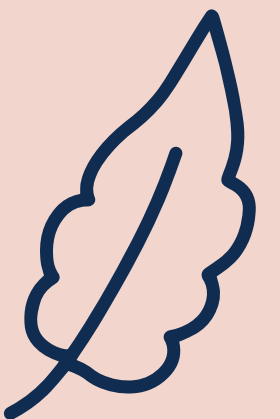
Du indkalder de involverede forældre til et fælles møde på baggrund af deres tilbagemeldinger. Hvad vil du sige til forældrene? Og hvordan kan du sikre dig, at dit svar ikke blot forstærker forældrenes oprindelige udgangspunkt om at ‘boys will be boys’?

3

Diskutér, hvorvidt et sæt fælles retningslinjer på skolen kunne hjælpe læreren i kommunikationen med forældrene.

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Casen problematiserer, hvordan stereotype kønsopfattelser, gruppedynamik og forståelser knyttet til grupperinger af køn kan have en u hensigtsmæssig indvirken på elevers adfærd i skolen. Samtidig sætter casen fokus på kommunikation mellem skole og hjem ved u hensigtsmæssig elevadfærd. I casen optræder en særligt fastlåst opfattelse af køn, hvor u hensigtsmæssig adfærd undskyldes og negligeres på baggrund af elevernes køn. Der er tale om en snæver kønsopfattelse, hvor det legaliseres at være dreng på en særlig måde. På den måde bliver det ikke kun et problem i forhold til at kunne gennemføre undervisningen. Det bliver også et problem, da det på sigt kan resultere i en form for forventningsfattigdom, hvor man i stedet for at arbejde med adfærden, kommer til at fokusere på køn, sænker sine forventninger til elevernes adfærd alene på baggrund af deres køn, og fastholdes i en uheldig forestilling om, at “boys will be boys”.

CASE 16

Forældre forventninger

Alma i 3. klasse leger godt med drengene og har svært ved rigtig at finde en plads blandt pigerne i klassen. Forældrene er meget bekymrede og henvender sig til klassens lærere. De fortæller blandt andet, at de oplever, at deres datter ofte føler sig alene blandt pigerne, bl.a. til fødselsdage eller andre aktiviteter, hvor eleverne er kønsopdelt. I deres henvendelse efterlyser forældrene, at klassens lærere arbejder mere målrettet med Almas relationer til de andre piger. Lærerne forholder sig til henvendelsen, men deres vurdering er, at Alma har det rigtig godt sammen med drengene i klassen og er en integreret del af det fællesskab. Lærerne mener derfor ikke, at der er behov for at gøre yderligere. De formulerer et svar til forældrene på baggrund af deres drøftelser og får det sendt afsted til forældrene. Et par dage senere kontakter skolens leder klassens lærere, der fortæller, at de i ledelsen har fået en henvendelse fra Almas forældre, hvor de beder ledelsen om at hjælpe dem med deres bekymring. Forældrene beskriver, hvordan de oplever, at klassens lærere har affejet deres bekymring og ikke ser udfordringen.

Refleksionsspørgsmål

1

Hvordan vil I håndtere henvendelsen fra forældrene - og med hvilken begrundelse?

2

Kan man både imødekomme forældrenes bekymring og stadig holde fast i, at Alma er i trivsel i drengefællesskabet? Hvordan?

3

Hvad hvis der havde været tale om en henvendelse fra forældre til en dreng i klassen - ville I reagere forskelligt afhængigt af elevens køn?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Følgende case problematiserer et dilemma i samarbejdet mellem skole og hjem, hvor forældres bekymring for deres barns sociale relationer ikke deles af lærerne. Dilemmaet opstår, fordi parterne har forskellige forståelser af trivsel - forældrene har fokus på tilknytning til pige-gruppen, mens lærerne vurderer, at barnet trives i et fællesskab med drengene.

Casen peger på, hvordan kønnede forventninger kan påvirke både forældres bekymringer og læreres vurderinger. Samtidig viser casen, hvordan uenighed kan udfordre samarbejdet og rejse spørgsmål om, hvordan man som professionel balancerer egen faglig vurdering med forældres perspektiv.

CASE 17

Ledelsens ord - medarbejdernes dilemma

Til personalemøder og i den daglige dialog på skolen bruger lederen jævnligt formuleringer som: "Det er jo typisk pigerne, der har brug for at tale tingene igennem," og "Drengene har bare mere krudt i røven, det må vi tage højde for."

Lederen er generelt vellidt og kendt for at have en god relation til medarbejderne. Du er begyndt at lægge mærke til, at lederens udsagn bygger på kønnede antagelser, som kan påvirke både medarbejdernes praksis og elevernes selvforståelse.

Du overvejer at sige noget til et personalemøde, men tøver. Det er lederen, der taler, og du er usikker på, om det er passende at udfordre sproget i situationen, især fordi det bliver sagt med et smil og uden tydelig ond hensigt.

Refleksionsspørgsmål

1

Hvad gør hierarkisk relationen til lederen ved dine handlemuligheder i situationen?

2

Hvilken betydning kan sådanne udsagn få for medarbejdernes pædagogiske praksis og for elevernes muligheder for at være forskellige inden for deres køn?

3

Hvilket ansvar har ledelsen for at gå forrest og anvende et kønsbevidst og inkluderende sprog?

Tolkninger, forståelser og bevæggrund for udarbejdelse af casen

Følgende case problematiserer et dilemma, hvor en leder anvender kønnede og stereotype udsagn i en uformel tone, som kan påvirke både medarbejdernes praksis og elevernes selvforståelse. Dilemmaet opstår, fordi kønsstereotyper ofte er en del af hverdagssproget og bruges uden nærmere refleksion. Samtidig viser casen, hvordan man som medarbejder kan blive i tvivl om, hvorvidt man skal sige noget til lederen eller lade det ligge, fordi det bliver sagt i en god tone, og fordi lederen har en særlig position.

Casen er relevant, fordi den peger på, hvordan sproget i skolen kan være med til at fastholde bestemte forestillinger om køn, og dermed påvirke både undervisningen og elevernes muligheder for at udvikle sig alsidigt. Dilemmaet kan forstås med afsæt i viden om køn som noget, der formes i sociale sammenhænge, men også hvordan sprog og magt spiller sammen i en pædagogisk kontekst, og hvordan man reproducerer kønnede forventninger og bekræfter antagelser om at gøre køn på bestemte måder.

SAMMEN GØR VI EN GOD SKOLE BEDRE

DANMARKS LÆRERFORENING

Vandkunsten 12
1467 København K

Telefon 33 69 63 00
E-mail: dlf@dlf.org